

Kirja-arvio

Emilia Laine^a

Ratkaisukeskeisyys nykytilan oireena, ei vastauksena sen ongelmiin

Julie Guthman

The Problem with Solutions: Why Silicon Valley Can't Hack the Future of Food. University of California Press, Oakland. 2024. (272 s.)

Kun suomalainen solumaatalousyritys Solar Foods ilmoitti pörssiin listautumisesta elokuussa 2024, startupin toimitusjohtaja kommentoi Helsingin Sanomille seuraavasti: ”Lähdemme siitä, että olemme syntyneet ratkaisemaan globaalia ongelmaa.” Solar Foodsin kehittämää mikrobiproteiinijauhetta tarjotaan ruokajärjestelmän kestävyysongelmien ratkaisijaksi, sillä sen luvataan auttavan ruoantuotannon irtikytymisessä peltopinta-alasta sekä vähentävän lannoitteiden käyttöä ja vedenkulutusta (Haajanen 2024).

Yhdysvaltalainen maantieteilijä Julie Guthman käsittelee uusimmassa teoksessaan *The Problem with Solutions* kriittisesti Solar Foodsin edustamaa ongelmanratkaisun paradigmaa juuri maatalous- ja ruokateknologioiden kautta. Hetki sitten Kalifornian yliopiston Santa Cruzin yhteisötutkimuksen professorin virasta eläköitynyt Guthman tutki tiimeineen viimeisimmässä hankkeessaan Piilaakson teknologiapiireissä herännyttä kiinnostusta ruokajärjestelmää ja sen ongelmia kohtaan. Guthman tunnetaan pitkän linjan kriittisenä ruokantutkijana, joka on käsitellyt aiemmissa teoksissaan luomuviljelyn muotoutumista teollisen maatalouden jatkeeksi (*Agrarian Dreams* 2004), ”lihavuusepidemiaksikin” viitatus ilmion rakenteellisia, ihmiskehoja muokkaavia juurisyitä (*Weighing In* 2011) sekä Kalifornian mansikkateollisuuden kemikaaliriippuvuuden historiallista kehittymistä (*Wilted* 2019). *The Problem with Solutions* jatkaa Guthmanin tuotannon läpileikkaavaa teemaa: kapitalistisen ruokajärjestelmän synnyttämiin ongelmiin tarjottujen, yksinkertaistettujen ratkaisujen kriittistä tarkastelua.

Guthmanin määritelmän mukaan ratkaisut ovat ”kapeasti käsitettyjä korjauksia, jotka on jo rajattu ja tehty ratkaistaviksi”¹ (s. xiii). Toisin sanoen ratkaisun muotoilu edellyttää sellaista ongelman kehystystä, joka esittää ongelman ratkaistavana ilman, että ympäröiviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin tarvitsee suuremmin puuttua. Guthmanin mukaan ratkaisut tuntuvat meistä hyvältä juuri niiden läheisyyden, rajallisuuden ja hallittavuuden takia: kärjistettynä ne antavat ongelmanratkaisijoille mahdollisuuden vetäytyä valitsemastaan aiheesta, kuten maailman ”proteiinikriisistä”, heti kun kapeasti määriteltyyn ongelmaan on tuotettu

^a Kuluttajatutkimuskeskus, Helsingin yliopisto, emilia.j.laine@helsinki.fi

1 Kirjoittaja on kääntänyt kaikki lainaukset.

näennäinen ratkaisu, esimerkiksi lanseeraamalla markkinoille uusi ”ympäristöystävällisempi” proteiinipatukka.

Ratkaistavissa oleva ongelma (*problem with solutions*) koostuu Guthmanin mukaan kolmesta osatekijästä – teknologisesta korjauksesta, ratkaisuhakuisuudesta ja halusta parantaa – joista yksi tai useampi voi olla mukana tarjotussa ratkaisussa. Teknologinen korjaus (*technofix*) tarkoittaa taipumusta vastata sosioekologisiin ongelmiin lähtökohtaisesti teknologialla, jolloin ratkaisijat usein aliarvioivat ongelman laajuuden ja monimutkaisuuden luoden näin uusia ongelmia. Ratkaisuhakuisuudella (*solutionism*) Guthman viittaa Evgey Morozovin (2013) määritelmään, jonka mukaan innovaattorit usein olettavat ongelmien luonteen omista tarkoituseristään tai jopa aktiivisesti etsivät kohteita ja aloja, joita jo olemassa olevalla teknologialla voisi ”disruptoida”. Tania Murray Lin (2007) kehittämä käsite ”halu parantaa” (*the will to improve*) kuvaa taas sellaista toimintaa, jota motivoi halu toimia jonkun ryhmän hyväksi heidän puolestaan. Tässä kohtaa voimme miettiä muun muassa niitä länsimaisia startup-yrityksiä, jotka näkevät pitkän aikavälin tavoitteenaan korkean teknologian tehtaiden tai ruokatuotteiden viennin globaaliin etelään maailman nälkäongelman ratkaisemiseksi.

The Problem with Solutions on jaettu seitsemään lukuun, jotka kuljettavat lukijansa Piilaakson synnyin ja vihreän vallankumouksen kautta viime vuosikymmenellä alkaneeseen maatalous- ja ruokateknologioiden uuteen aaltoon. Guthman pyrkii osoittamaan, kuinka vihreä vallankumous ja nykyisten startup-yritysten toiminta kumpuavat samasta altruistisesta tarkoituserästä: halusta ruokkia maailman väestö kestävästi tehostamalla ruoantuotantoa teknologian avulla. Guthmanin mukaan Piilaakson toimijoiden sokea piste on kuitenkin ajatus siitä, että tehokkuuden lisääminen johtaisi suoraan kestävämpään ruoantuotantoon (ks. myös Guthman 2022). Paradoksaalisesti monet ruokateknologia-alan toimijat kehystävät lihan ympäristökuorman kysymykseksi tuotantoeläinten epätehokkuudesta (Hedberg 2023), vaikka todellisuudessa kotieläintuotannon kehitystä on 1950-luvulta alkaen määrittänyt tuotantoprosessien ja eläinten biologisten toimintojen tehostaminen tieteen ja teknologian avulla. Keskittymällä eläimeen tuotantoyksikkönä on kuitenkin helpompi häivyttää taustalle ne poliittis-taloudelliset järjestelyt, joissa kotieläintuotanto nykyisellään tapahtuu. Tämän ja useiden muiden esimerkkien kautta Guthman osoittaa, kuinka edellä mainitut ”ratkaistavissa olevan ongelman” kolme osatekijää ovat läsnä piilaaksolaisten määrittellessä ruokajärjestelmän ongelmat tavoilla, jotka välttävät ongelmien juurisyiden käsittelyn. Guthmanin mukaan tämä johtuu piilaaksolaisten vankasta uskomuksesta siihen, että kapitalismia on mahdollista uudistaa kapitalismin kautta, mikä laajemmin yhteiskuntaan levitessään ”antoi niiden, jotka ovat hyötynneet kapitalismista, määritellä sosiaalisen ja ekologisen parannuksen ehdot” (s. 185).

Kaksi viimeistä lukua keskittyvät Guthmanin havaintoihin Piilaakson innovaatioideologian juurtumisesta osaksi oman yliopistonsa rakenteita ja sen pedagogisia käytänteitä. Guthman kuvaa agroekologian ja vaihtoehtoisten ruokajärjestelmien pioneerina tunnetun Kalifornian yliopiston Santa Cruzin kampuksen hurahtamista ruokateknologiahypeen, mitä havainnollistavat muun muassa kapeiden ratkaisujen määrittelyyn ja toteutukseen kannustavat opiskelijakilpailut. Lukiessani Guthmanin omakohtaista kuvausta en voinut olla miettimättä, kuinka tarpeellista luettavaa tämä on myös suomalaisessa yliopistokontekstissa.

Mutta kuinka meidän tulisi ymmärtää tulevaisuuden parantamiseen tähtäävä toiminta jollei ongelmanratkaisuna? Taloustieteilijä Gilles Paquet’ta mukaillen Guthman kannustaa lukijoitaan ajattelemaan toimintaamme vastauksena (*response*). Paquet’n (2005) mukaan vastaukset ”*alkavat eri paikasta kuin ratkaisut: ei siitä, mitä voin itse tehdä, vaan mitä kyseinen tilanne vaatii*” (s. 315). Teoksen loppupuolella Guthman myös pohtii, mitä yliopisto-opetus voisi tarjota vastalääkkeeksi ratkaisukeskeisyyteen uusliberalismin kiristyneessä otteessa. Guthman ehdottaa muun muassa Paolo Freiren (2000) praksiksen pedagogiikkaa, joka painottaa rakenteellisen muutoksen merkitystä nielemättä ajatusta ongelmien määrittelyn universaalista luonteesta. Guthmanin kokemuksen mukaan myös pidempikestoiset

työharjoittelut voivat auttaa opiskelijoita ymmärtämään, että heitä kiinnostavien yhteiskunnallisten ongelmien parissa on todennäköisesti tehty ruohonjuuritason työtä jo vuosikymmenten ajan. Näin ollen vaihtoehto ratkaisuille löytyykin – hieman yllätyksettömästi – valitsevien olosuhteiden muutokseen pyrkivästä pitkäjänteisestä järjestäytymisestä.

Kaiken kaikkiaan *The Problem with Solutions* on selkeä ja mukaansatempaava johdatus Piilaakson ratkaisukeskeisyyden ja siitä kumpuavien ruokateknologioiden kritiikkiin. Jo esipuheessa Guthman toivoo teoksen saavuttavan mahdollisimman laajan yleisön – aina yhteiskunnalliseen muutokseen sitoutuneista yrittäjistä, aktivisteista ja opiskelijoista ratkaisujen mahdollistajiin, kuten rahoittajiin ja yliopistohallintoihin. Kun teos on suunnattu laajalle joukolle järjestelmämuutoksen tekijöitä, olisin mielelläni kuullut lisää teknologian mahdollisesta roolista paremman ruokajärjestelmän tavoittelussa. Guthman toteaa, ettei hän kategorisesti vastusta teknologiaa ympäristöongelmiin vastattaessa, mutta hän ei kuitenkaan tarjoa minkäänlaisia suuntalinjoja sen vastuulliselle käytölle.

Lopputulemana ratkaisukeskeisen kulttuurin suurin ongelma saattaa Guthmanin mukaan olla se, että kadotamme viimein kyvyn todelliseen ongelmanratkaisuun. Viitaten fasismiin nousuun Yhdysvalloissa Guthman pitääkin huolestuttavana sitä, ettemme enää osaa kuvitella ”*kuinka vastata sellaisiin ongelmiin, joihin ei ole minkäänlaista teknologista ratkaisua. Tämä mielikuvituksen puute liittyy luomaamme kulttuuriin, jossa poliittisen kamppailun keskeisimpiä piirteitä ei enää jaeta, tueta tai opeteta niissä instituutioissa, jotka muovaavat ajattelumme*” (s. 193).

Lähteet

- Freire, P. (2000) *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum.
- Guthman, J. (2004) *Agrarian Dreams: The Paradox of Organic Farming in California*. University of California Press.
- Guthman, J. (2011) *Weighing In: Obesity, Food Justice, and the Limits of Capitalism*. University of California Press.
- Guthman, J. (2019) *Wilted: Pathogens, Chemicals, and the Fragile Future of the Strawberry Industry*. University of California Press.
- Guthman, J. (2022) The CAFO in the Bioreactor: Reflections on Efficiency Logics in Bio-Industrialization Present and Future. *Environmental Humanities* 14(1). <https://doi.org/10.1215/22011919-9481440>
- Haajanen, E. (2024) Suomalainen proteiini valmistaja listautuu – ”Olemme syntyneet ratkaisemaan globaalia ongelmaa”. Helsingin Sanomat 21.8.2024. <https://www.hs.fi/talous/art-2000010642694.html> (luettu 31.8.2025)
- Hedberg, R.C. (2023) Bad animals, techno-fixes, and the environmental narratives of alternative protein. *Frontiers in Sustainable Food Systems* 7. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1160458>
- Li, T.M. (2007) *The Will to Improve: Governmentality, Development, and the Practice of Politics*. Duke University Press.
- Morozov, E. (2013) *To Save Everything, Click Here: Technology, Solutionism, and the Urge to Fix Problems That Don't Exist*. Penguin.
- Paquet, G. (2005) *The New Geo-Governance: A Baroque Approach*. University of Ottawa Press.